

Eliška Klímová

Říjen 2009

Referát na téma: **Celní eskalace**

Eskalace je podle slovníku cizích slov stupňování či stoupání. Clo je potom peněžítá částka, která je vybírána při přechodu hranic státu.

Celní eskalace znamená zvyšování celní sazby na dovoz určité komodity, podle stupně jejího zpracování (tedy stupně přidané hodnoty). Čím je tento stupeň vyšší, tím je vyšší clo. Zjednodušeně řečeno, čím víc se s plodinou pracovalo, tím větší peníze bude stát její „přechod“ hranic. Celní eskalace se týká dovozu zemědělských produktů, ale podobně je tomu i u nerostných surovin.

Nejčastěji se s ní setkáváme u plodin tzv. „nekonkurenční skupiny“. To jsou ty produkty, které bohatá společnost vyspělých zemí potřebuje, nemůže si je ale vypěstovat sama a musí je proto dovážet. Typickým příkladem může být čaj nebo káva. Protože je žádoucí, aby bylo toto zboží na domácím trhu co nejlevnější a zároveň byla podpořena ekonomika státu tím, že se surovina bude zpracovávat až na jeho území, clo na dovoz komodity v nezpracovaném stavu je minimální či přímo nulové. Čím je přidaná hodnota zboží větší, tím je vyšší také clo na dovoz. Například kakaové boby lze tedy přes hranice dovézt téměř zadarmo, u kakaového prášku už je to dražší a vůbec nejvíc to bude stát u finálního produktu – čokolády.

Jaký je s eskalací problém? Důsledkem vysokého cla aplikovaného na produkty s vyšší přidanou hodnotou je to, že do vyspělých zemí jsou plodiny dováženy především v nezpracovaném stavu. To je ostatně hlavním důvodem zavedení eskalace cel. Tedy aby chránila potravinářský průmysl vyspělých zemí před vnější konkurencí. Druhou stranou mince je ale znevýhodnění rozvojových zemí v mezinárodním obchodě. Ty totiž, vyvezou-li pouze nezpracovanou surovinu, získají z finální ceny potravin na trzích pouze několika procentní podíl.

Je sice otázkou, zda by producentské země měly vůbec šanci výsledný produkt vyrobit, tedy jestli na to mají potřebné zázemí, ale díky eskalaci cel často ani nemají příležitost to zkusit. Nemají tedy šanci se pokusit rozvinout svůj zpracovatelský průmysl, a tím spustit multiplikační proces rozvoje na něj navazujících odvětví a celkový rozvoj. Dochází tak k paradoxu, že vyspělé země sice pobízejí ty rozvojové k diverzifikaci výroby, zároveň jim v tom ale brání. Udržují je tak v roli vývozců surovin, případně odbytiště pro evropskou nadprodukcí.

Pokud by tento stav přetrvával, ještě by to asi nebyla taková hrůza. Ale podle ekonomů Prebische a Singera (1950) je tu ještě jiný problém. Podle jejich hypotézy jsou země, které vyvážejí primární komodity, při stejném objemu exportu v průběhu času, schopny čím dál méně exportovat. To proto, že importují průmyslové výrobky, které se zdražují, zatímco jejich export primárních komodit stále zlevňuje. Prebisch jako řešení navrhoval diverzifikaci hospodářství chudých zemí. Jenže tady se dostáváme zase k tomu paradoxu – diverzifikaci brání celní eskalace.

Pro dovozní cla a celní eskalace existují výjimky pro nejméně rozvinuté země (LDC). Evropská Unie má s některými rozvojovými zeměmi sjednané preferenční dohody, které zvýhodňují dovoz výrobků na jejich trh.

Jedna z nejdůležitějších se týká státu ACP, čili států Afriky, Karibiku a Pacifiku. Bezcelní dovoz tady platí ale pouze pro některé země ACP, pouze v určité stanovené kvótě a jen pro některé tradiční exportní komodity (banány, rum, cukr atd.). Jedná se zemědělské produkty s malou či žádnou přidanou hodnotou, nikoli o průmyslové výrobky, což dosti připomíná politiku merkantilismu a neokolonialismus.

Druhá se týká hlavně nejméně rozvinutých zemí, čili LDC, kterým EU poskytuje od roku 2001 bezcelní přístup pro veškeré jejich produkty v neomezeném množství (jak zemědělské tak průmyslové) v rámci iniciativy *Everything but Arms (EBA)*. Dohoda má však výjimky, které byly vydobyty evropským zemědělským lobby, pro nejcitlivější komodity: bezcelní dovoz neplatil do

roku 2006 pro banány a do roku 2009 pro cukr a rýži, což jsou plodiny, z nichž by měly LDC ze všech svých zemědělských produkt největší příjmy.

I pro dovoz do USA existují pro africké LDC určité výhody. Umožňuje je zákon na podporu růstu a příležitosti pro Afriku (AGOA). Je ovšem sporné, zda mají z tohoto zákona větší zisky nejméně rozvinuté země nebo Spojené státy. Tento zákon se totiž týká pouze některých komodit a to za striktních podmínek. Například, chce-li africká země dovést do USA svůj textil díky AGOA bez cla, musí na jeho ušití použít látky a nitě americké výroby. Navíc, aby takto africké LDC mohly bezcelně do USA vyvážet, musely na oplátku otevřít své trhy americkým investorům.

Řešení se hledá velmi obtížně, protože problémem je samotné nastavení mezinárodního obchodu. (podpora přepravy na velké vzdálenosti... řeš. lokalizace, změna obchodních vztahů mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi) Podle stanoviska Hnutí DUHA, by bylo nutné zásadně změnit vztahy mezi rozvojovými zeměmi a jejich partnery tak, aby lépe reflektovaly principy udržitelného a rovnoprávného obchodování. Ale toho se asi jen tak nedočkáme.

Hodnoty pro rok 2002, dnes to není moc jiné.

Kakao – USA, EU, Jap., Kanada – 0

čokoláda – 6,9, 21,1, 21,3, 59 %

Kávové boby – 0,0,0,0

Káva – 0, 9,12, 0,4 %

nezpracované pomeranče – 3,5, 16,7, 24, 0 %

džus – 11, 34,9, 31, 1 %

ananas – 1,2, 5,8, 12,1, 0

džus – 4,1, 11,6, 24,3

Problémem eskalace se zabývají mj.

Hnutí DUHA a jeho partnerských organizace (Friends of the Earth Europe)

WTO – světová obchodní organizace

OXFAM - významná mezinárodní charitativní organizace, která pod hlavičkou Oxfam International sdružuje 13 národních organizací zaměřených na odstranění chudoby a nespravedlnosti ve světě

GLOPOLIS